

Y General Paper & Box Manufacturing Company ar Ystad Fasnachu Trefforest

CANLLAWIAU I ATHRAWON

Mae hwn yn un o ddau adnodd ar y pwnc busnesau ffoaduriaid Iddewig a sefydlwyd ar Ystad Fasnachu Trefforest, ac yn un o 20 o adnoddau am yr Holocaust yng Nghymru.

Mae'n archwilio profiadau'r teulu Schoenmann, a oedd yn rhedeg ffatri papurau sigarêts a blychau yn Nhrefforest.

Oedran: 9-14.

1. DIBEN YR ADNODD

Mae dysgu am yr Holocaust trwy enghreifftiau lleol yn galluogi'r dysgwyr i **ddarganfod eu treftadaeth a datblygu ymdeimlad o le a chynefin**. Mae hefyd yn cael gwared ar y syniad o 'aralledd' (*otherness*) – sef bod hyn wedi digwydd i bobl eraill mewn man arall ac ar adeg arall – ac, yn lle hynny, **mae'n creu teimladau o gysylltiad ac empathi**.

2. NODAU DYSGU

Nod yr adnodd yw galluogi'r dysgwyr i:

1. Archwilio materion moesegol a moesol yn y gorffennol ac yn y byd cyfoes, ac ymgysylltu â chysyniadau o ragfarn, gwahaniaethu, gwrthsemitiaeth, eithafiaeth, cydraddoldeb, goddefgarwch, dynoliaeth, cyfrifoldeb, da a drwg, gwneud cysylltiad rhwng problemau'r gorffennol a'r presennol, ac ystyried beth sy'n digwydd yn lleol ac yn fyd-eang heddiw.
2. Datblygu meddwl beirniadol a myfyriol.
3. Datblygu sgiliau creadigol ac artistig.
4. Dysgu am gymhlethdod cymdeithasau dynol a'r amrywiaeth ynddynt, ac effaith gweithredoedd a chredoau.
5. Dod yn ddinasyddion cyfrifol yng Nghymru a'r byd ehangach.

3. FFOCWS YR ADNODD

1. Mynd ati mewn modd beirniadol i adolygu'r modd y mae digwyddiadau'r gorffennol a digwyddiadau cyfoes yn cael eu canfod, eu dehongli a'u cynrychioli; ffurfio eu barn eu hunain a meithrin hunanymwybyddiaeth.
2. Dadansoddi a gwerthuso tystiolaeth yn feirniadol; dehongli a syntheseiddio gwybodaeth; dod i gasgliadau gwybodus am y byd, a'i orffennol, ei bresennol a'i ddyfodol.
3. Mynegi syniadau ac emosiynau trwy gelf.

4. Dysgu am gymhlethdod cymdeithasau dynol a'r amrywiaeth ynddynt, ac effaith gweithredoedd a chredoau.

5. Datblygu dealltwriaeth o'r heriau a'r cyfleoedd yn eu bywydau personol ac yn y gymdeithas yn ehangach, ac ystyried sut i ymateb yn foeseogol.

4. PA SGILIAU, GWYBODAETH A PHROFIAD Y MAE'R ADNODD YN HELPŪ I'W DATBLYGU?

Dangosyddion dysgu:

1. Gwybodaeth am fusnesau'r ffoaduriaid Iddewig a sefydlwyd ar Ystad Fasnachu Trefforest, a'r cyfraniad a wnaethant i gymdeithas ac economi Cymru a Phrydain.

2. Y gallu i werthuso'n feirniadol a defnyddio ffynonellau hanesyddol cynradd (h.y., tystiolaeth hanesion llafar) i ffurfio a mynegi eu barn, eu safbwynt, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth eu hunain.

3. Dealltwriaeth o gysyniadau moesegol a moesol, e.e., gwahaniaethu, hiliaeth, gwrthsemitiaeth, a phwysigrwydd gwerthoedd democrataidd a hawliau dynol.

4. Y gallu i ymateb i ddigwyddiad hanesyddol a myfyrio arno, a hynny gyda chreadigrwydd sy'n gwneud defnydd o ysbrydoliaeth a dychymyg.

5. Profiad o gymryd rhan mewn celf yn rôl crëwr ac aelod o gynulleidfa.

6. Y gallu i wneud cysylltiad rhwng gwahaniaethu ar sail hil, ethnigrwydd a chrefydd yn y gorffennol ac yn y byd cyfoes, ac ystyried yr hyn sy'n digwydd heddiw yng Nghymru, y DU, a'r byd, e.e., ffoaduriaid sy'n dod i'r DU/i Gymru.

7. Deall bod gan bobl gredoau, gwerthoedd, a phrofiadau gwahanol, a pharchu anghenion a hawliau pobl eraill.

8. Y gallu i weithio'n rhan o dîm.

9. Profiad o gymryd rhan mewn trafodaethau a thasgau grŵp.

10. Dod yn fwy ymwybodol o'u profiadau a'u teimladau, eu gwerthoedd a'u credoau eu hunain a gallu eu cyfathrebu.

11. Meithrin empathi tuag at bobl eraill a'u hamgylchiadau/a'r heriau y maent yn/wedi eu hwynebu, e.e., plant a ddaeth i'r DU ar y *Kindertransport*, neu ffoaduriaid modern.

5. Y MODD Y MAE'R ADNODD YN CEFNOGI DYSGU MEWN CYD-DESTUNAU LLEOL (CYNEFIN), CENEDLAETHOL A RHANBARTHOL

Mae'r adnodd hwn yn galluogi'r dysgwyr i glywed straeon pobl yr effeithiwyd arnynt yn uniongyrchol gan yr Holocaust ac a oedd yn byw yng Nghymru. Dyma hanesion pobl a oedd yn rhan o'u cymunedau Cymraeg lleol ac a gyfrannodd atynt. Ymgartrefodd y bobl hyn a chael teuluoedd yma, ac mae eu hanes yn rhan o stori Cymru.

Gall yr enghreifftiau lleol hyn helpu'r dysgwyr i ddeall y cysylltiad rhwng hanes Cymru a digwyddiadau byd-eang megis yr Ail Ryfel Byd a'r Holocaust.

6. GWYBODAETH GEFNDIR

Sefydlwyd Ystad Fasnachu Trefforest ger Pontypridd yn rhan o Ddeddf Ardaloedd Arbennig 1934. Lluniwyd y ddeddf i helpu rhannau o Brydain lle roedd diweithdra'n uchel, ac roedd yn cynnig cymorth i fusnesau sefydlu yn yr ardaloedd hyn. Pan ddechreuodd y Natsiaid feddiannu busnesau Iddewig yn yr Almaen yn y blynyddoedd ar ôl 1933, ffodd nifer o Iddewon yma i sefydlu eu busnesau gyda help y cynllun.

Erbyn mis Mai 1940, roedd 55 o fusnesau gan ffoaduriaid Iddewig yn gweithredu o Drefforest. Roeddent yn darparu swyddi ar gyfer tua 1,800 o bobl leol.

7. SYNIADAU a CHWESTIYNAU

1. Gellir defnyddio'r adnodd hwn i ddysgu am fusnesau ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru, eu heffaith ar economi Cymru, a'u cyfraniad at yr ymdrech ryfel.

Cwestiynau:

- Sut yr oedd busnesau Iddewig ar Ystad Fasnachu Trefforest yn cefnogi'r economi leol?
- Pam yr oedd cynhyrchu papurau sigarêts yn cael ei ddsbarthu'n 'hanfodol' i'r ymdrech ryfel?

2. Gellir defnyddio'r adnodd i annog empathi ymhlith y dysgwyr â ffoaduriaid ifanc a orfodir i ffoi o'u cartrefi.

- Beth yr oedd George Schoenmann wedi'i brofi yn yr ysgol? Sut yr oedd hyn wedi effeithio arno/gwneud iddo deimlo?
- Pa drefniadau y gall ysgolion eu rhoi ar waith i wneud i ffoaduriaid ifanc deimlo'n fwy cartrefol?
- Beth y gall y dysgwyr ei wneud i sicrhau bod ffoaduriaid ifanc yn teimlo eu bod yn cael eu cynnwys fwy?

3. Gellir defnyddio'r adnodd hwn i helpu'r dysgwyr i feithrin dealltwriaeth o'r heriau a'r cyfleoedd yn eu bywydau eu hunain a'r gymdeithas ehangach.

Cwestiynau:

- Pa eitemau ac atgofion sydd fwyaf gwerthfawr i'r dysgwyr, a pham?
- Pe na allent fynd â phopeth gyda nhw wrth adael eu mamwlad, sut y byddent yn penderfynu pa eiddo i'w ddewis?

4. Gellir defnyddio'r adnodd i alluogi'r dysgwyr i ymateb mewn modd creadigol i ddigwyddiadau a themâu hanesyddol, a hynny trwy eu hannog i arbrofi â gwahanol offer a deunyddiau darlunio a phaentio.

Mae pob dysgwr yn creu blwch 'eitemau gwerthfawr' ac yn ei addurno trwy ddarlunio neu baentio'r eitemau a/neu'r atgofion y byddent yn eu cludo yn y blwch wrth iddynt adael eu mamwlad.

Y deunyddiau gofynnol:

- Templed o flwch wedi'i argraffu

- Siswrn
- Glud neu dâp gludiog
- Offer a deunyddiau darlunio a/neu baentio, e.e., pensiliau graffit a lliw, beiros, paent olew, siarcol, dyfrlliwiau, dilewyr, a brwshys paent

Cwestiwn:

- Sut y mae maint templed y blwch yn effeithio ar benderfyniadau'r dysgwyr ynghylch yr hyn y byddent yn dymuno mynd ag ef gyda nhw yn y blwch?

8. YMCHWIL A RHAGOR O WYBODAETH

1. Cyflwyniad i addysgu a dysgu am yr Holocost:

Mae'r [Argymhellion ar gyfer Addysgu a Dysgu am yr Holocost](#) o eiddo'r Gynghrair Ryngwladol Cofio'r Holocost (IHRA) yn darparu gwybodaeth am pam, beth a sut o ran addysgu am yr Holocost.

Gall taflen waith Ymddiriedolaeth Addysgol yr Holocost (Holocaust Educational Trust), sef '[Defining the Holocaust](#)', gael ei defnyddio i gyflwyno pwnc yr Holocost i'r dysgwyr; mae'n eu helpu i feddwl am y modd y mae'r Holocost yn cael ei ddiffinio a pham y mae'r mater o ddiffiniad yn bwysig.

2. Deunydd darllen pellach:

Ystad Fasnachu Trefforest:

- Ffoaduriaid Sosialaeth Genedlaethol yng Nghymru: [Ystad Fasnachu Trefforest](#).
- Gwasanaeth Llyfrgelloedd Rhondda Cynon Taf: [Ystad Ddiwydiannol Trefforest](#).
- George Schoenmann, *Memoirs ... The Long Road to Retirement* (Hunangyhoeddiad, Mawrth 2011).

General Paper & Box Manufacturing Company:

- WalesOnline: [End of an era for Rizla factory](#).

3. Rhestr o 20 adnodd am [yr Holocost a Chymru](#):

- [Kindertransport 1: Bywyd Iddewig yng Nghanolbarth Ewrop cyn yr Ail Ryfel Byd.](#)
- [Kindertransport 2: Y Daith i Brydain.](#)
- [Kindertransport 3: Cyrraedd Cymru.](#)
- [Kindertransport 4: Bywyd yng Nghymru.](#)
- [Atgofion o Kristallnacht: Dinistr a Dianc](#)
- [Atgofion o Kristallnacht: Y Bar Mitzvah olaf.](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru: Josef Herman.](#)
- [Arlunwyr Iddewig yng Nghymru: Heinz Koppel.](#)
- [Aero Zipp Fasteners yn Ystad Fasnachu Trefforest.](#)
- [General Paper & Box Manufacturing Company yn Ystad Fasnachu Trefforest.](#)
- [‘Estroniaid Gelyniaethus’ a Gwersylloedd Caethiwo](#)
- [‘Estroniaid Gelyniaethus’ a Hawliau Dynol](#)

- [Ffoaduriaid Iddewig a oedd yn Weision Domestig.](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru a oedd yn Feddygon, Deintyddion a Nyrsys.](#)
- [Ffoaduriaid Iddewig yn y Fyddin Brydeinig yn ystod yr Ail Ryfel Byd.](#)
- [Bywyd Crefyddol Ffoaduriaid Iddewig yng Nghymru.](#)
- [Y Gymraeg.](#)
- [Rhyddhad.](#)
- [Hunaniaeth.](#)
- [Cofio'r Holocaust.](#)